

ולדעה זו, בשדה שנחרש בה קבר, שהטומאה בה היא מדרבנן, אין תולים על ספק מגע אלא מטהרים לגמרי (ראש יוסף).

ויש שפירש, שבית הפרס הוא שדה שנחרש בה קבר (תוס'), ומטמאת במגע ובמשא ולא באהל (משנה שם, ב), שחוששים שמא פיזרה המחרישה את העצמות עד מאה אמה ממקום הקבר, ונשארה שם עצם כשעורה המטמאת במגע ובמשא (ע"פ משנה שם יז, א, רע"ב שם ורמב"ם טומאת מת י, א-ב). ואף אם המת קבור בעומק האדמה או בארון של ישיש, שבודאי לא פיזרה המחרישה את עצמותיו, מכל מקום נעשית השדה בית הפרס [שלא חילקו חכמים בגזירתם] (תוספתא שם, ורמב"ם שם). והספק בשדה זו הוא מדרבנן, כי מהתורה אין חוששים שמא הגיעה המחרישה כל כך לעומק עד המת (תוס' מ"ק ה, ב), או משום שאדרבה, מהתורה תולים שכל העצמות נשרו ע"י המחרישה ולא נשארה עצם כשעורה (ריטב"א שם).

ו'פרס' פירושו שהטומאה מתפרשת ומתפשטת על פני השדה (פיה"מ לרמב"ם אהלות יז, א), או מלשון דבר שבור ופרוס, על שם שנפרסו ונשרו שם עצמות המת (רש"י נדה נז, א), או על שם שפרסות רגלי אדם ננענות מליך שם מפני הטומאה (תוס' שם).

עַפְרָה הַבָּא מֵאַרְצֵי הָעַמִּים בשיעור של 'פיקה גדולה של סקאין', דהיינו, פקעת חוטים עבים של תופרי שקים, שהוא כשיעור 'חותם המרצופים', דהיינו חותם של טיט שהולכי דרכים חותמים בו את שיקיהם (ע"פ משנה אהלות יז, ה ופיה"מ שם, גמ' בכורות כב, א ורבינו גרשום שם, ורש"י לקמן קכב, ב). וזהו השיעור גם לעפר בית הפרס (בכורות שם), ובפחות משיעור זה, לא חיששו ישיש בתוך הגוש עצם כשעורה (חזו"א אהלות כג, טז).

מִי רִגְלֵי אָדָם שֶׁכָּנְדָּה מִי רִגְלֵי הַבְּהֵמָה, ויש כאן ספק ספיקא, שמא הם של בהמה, ואף אם הם של אדם, שמא של אדם טהור הם (רש"י). ואף שלהלן מבואר שבספק ספיקא אין שורפין את התרומה, אין להשוות גזירות חכמים, שלפעמים נראה להם להחמיר אפילו בספק ספיקא (תוס' נדה לג, ב), ויש שביאר, שאופן זה אינו נקרא ספק ספיקא, כי הכל הוא ספק אחד אם הם מן רגלים טהורים או טמאים (מרכבת המשנה קונטרס אחרון ענין ג שריג טז, וחזו"א זבים ב, ה). ויש שכתב, שאין כאן אלא ספק אחד, אם הם של אדם טהור או טמא, והתנא נקט 'שכנד' מי רגלי בהמה', כי באופן זה ניכר שהמי רגלים הם של אדם (תוס'). ויש שביאר, שאין כאן אלא ספק אחד משום שמדובר על מי רגלי אדם שהתערבו במי רגלי בהמה חצי בחצי, והספק הוא אם מראה מי רגלי האדם בטלו בשל בהמה ונטהרו או לא (רמב"ם פיה"מ טהרות ד, ה, ומאיירי כאן).

עַל יְדֵאֵי מִגְעָן וְכוּ' שׁוֹרְפִין אֶת הַתְּרוּמָה, אבל בספק מגען, טהורין אף ברשות היחיד, שדעת תנא קמא היא דעה שלישית, שלא כרבי יוסי שעל ספק מגען ברשות היחיד שורפין, ושלא כחכמים שעל ספק מגען ברשות היחיד תולין (רא"ש טהרות ד, ה). ויש שכתב, שהמחלוקת בין תנא קמא לחכמים היא, שלתנא קמא על ספק מגען תולין בין ברשות היחיד בין ברשות הרבים, ואילו לחכמים ברשות היחיד תולין וברשות הרבים טהורין (מאיירי, ורמב"ם שאר אבות הטומאות יג, יג כביאר הכס"מ שם). ויש שכתב, שיתכן שאין כאן דעה שלישית, אלא בתחילה שנינו שעל ודאי מגען לכולי עלמא שורפין, אבל על ספק מגען, נחלקו חכמים ורבי יוסי אם שורפין או תולין (מהרש"א).

גִּזְרוּ אֲגוּשָׁא לְשִׁרְוֵהּ, כשנגעה בו תרומה (רש"י), שמא מעורב בגוש העפר עצם כשעורה ממת (רמב"ם פיה"מ אהלות ב, ג). וטעם החשש, ראה בביאורנו לעיל (יד, ב). וגזרו להחמיר עליו כטומאת ודאי כשנגעה בו תרומה [משום חומרת טהרות (תוס' מ"ק ה, ב)], אף שאין כאן אלא ספק טומאה (משנה טהרות ד, ה המובאת בגמ' להלן). ועל עפר שאינו גוש לא גזרו (ר"ש אהלות שם).

וְאֲגוּיָא וְלֹא כְלוּם, שאין ארץ העמים מטמאת באהל (משנה אהלות שם, כפי' תוס' כאן בחי' שליש, ורש"י גיטין ח, ב). ויש שכתבו שאף לדעת חכמים (יבמות סא, א) שקברי גויים מטמאים באהל (משנה למלך טומאת מת יא, א), לא החמירו לגזור טומאת אהל על ארץ העמים, כיון שטומאת ארץ העמים אינה אלא מדרבנן, ולא גזרו כי אם בטומאת מגע שהיא נוהגת בכל הטומאות, ולא בטומאת אהל שאינה נוהגת אלא במת בלבד (משנה למלך שם), או כדי להודיע שטומאה זו מדרבנן, שלא יטעו להביא קרבן כשנכנס למקדש או אכל קודש בטומאה זו (שם). ויש שביאר, שכיון שלא מצוי שיוציאו תרומה לחו"ל, לפיכך לא גזרו טומאה על אויר חו"ל, אבל על גוש גזרו, כי יכול לטמא את התרומה בארץ כשהכניס את הגוש מחו"ל לארץ (צל"ח).

גִּזְרוּ אֲגוּיָא לְתֵלֹת שלא לאכול ולא לשרוף (רש"י לעיל יד, ב), כדבר התלוי בין שמים לארץ (תפארת ישראל פסחים א יכ"ח).

עַל שֵׁשֶׁת סַפְּקוֹת שׁוֹרְפִין אֶת הַתְּרוּמָה, מדרבנן, כמבואר בגמ' להלן שבאושא הוא שהתקינו לשרוף על ספיקות אלו. אבל מן התורה אין חוששים לספיקות אלו אפילו ברשות היחיד (חזו"א זבים ג, ג), שבית הפרס מהתורה טהור לפי שהולכים אחר הרוב, וברוב המקרים לא נשארת עצם כשעורה לאחר החרישה [ראה טעמים נוספים על בית הפרס לקמן], ובארץ העמים גם כן לא חוששים לקבר במקום זה, לפי שהולכים אחר הרוב, וכן רוק ומי רגלים מן התורה טהורים, לפי שמדובר כשרוב בני המקום הם טהורים, וגם הכלים הנמצאים, רובם טהורים, וכן בגדי עם הארץ, מהתורה הוא נאמן לומר שלא נטמאו.

ובספיקות אלו התקינו לשרוף אף ברשות הרבים שספק טומאה בו להקל, שהואיל ויש כאן ספק שמא נטמאו מהתורה, החמירו חכמים [משום חומרת טהרות (תוס' מ"ק ה, ב)] לדון ספיקות אלו כודאי טומאה מן התורה (ע"פ רמב"ם שאר אבות הטומאות יג, יג, וכביאור המשנה אחרונה טהרות ד, ה).

בֵּית הַפָּרֶס, שדה שאבד בה קבר (רש"י), שכל גוש מעפרה [בשיעור המבואר להלן על עפר הבא מארץ העמים] מטמא במגע ובמשא, שמא נחרש הקבר שבה ויש עצם כשעורה בתוך העפר, והשדה עצמה מטמאת באהל, שמא האהיל על מקום הקבר מאחר ולא ידוע מקומו (ע"פ משנה אהלות יח, ג, תי"ט ותפארת ישראל שם ורמב"ם טומאת מת ה, א). והספק בשדה זו, יש שכתב שהוא ספק מהתורה (תוס'), ויש שכתבו שהספק הוא מדרבנן (פני שלמה, ומהר"י אלפנדרי בשו"ת פנים מאירות ב, קנב, בדעת רש"י), משום שמהתורה הולכים אחר רוב השדה שאין תחתיה קבר, ותולים שלא האהילה התרומה על מקום הקבר (חזו"א אהלות כג, ד). ויש שכתבו, שהספק הוא מהתורה, אלא שבספק אם נכנס לבית הפרס, תולים משום שהוא ספק ספיקא (ראש יוסף, חפ"ה, פנים מאירות שם בדעת רש"י).